

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного кримінального суду
у складі Верховного Суду
щодо здійснення спеціальної процедури
кримінального провадження
(досудового розслідування
та судового розгляду) за відсутності
обвинуваченого (in absentia)
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
з 2018 року по серпень 2022 року

ЗМІСТ

1. Процедура спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень (in absentia)

7

1.1. Для вирішення питання про здійснення спеціального кримінального провадження визначальним є факт перебування підозрюваного на тимчасово окупованій території України та оголошення його в розшук внаслідок ухилення без поважних причин від явки на виклик слідчих органів або суду.

Вимога про оголошення у міждержавний або міжнародний розшук особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 110 КК, не поширюється на випадки вирішення питання про застосування спеціального кримінального провадження щодо особи, яка перебуває в районі проведення антитерористичної операції та оголошена в розшук у зв'язку з ухиленням від явки на виклик слідчого або суду.

Достатньою підставою для оголошення розшуку особи, підозрюваної у вчиненні злочину, передбаченого ст. 110 КК, є наявність у матеріалах досудового розслідування доказів того, що вона перебуває на тимчасово окупованій території України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого за умови його належного повідомлення. Додатковим підтвердженням перебування особи на тимчасово окупованій території України є вказівка у відкритих джерелах (зокрема, у мережі «Інтернет») конкретного місцезнаходження особи на цій території.

Направлення повідомлення про підозру та повісток підозрюваному, який перебуває на тимчасово окупованій території України, за допомогою месенджера «Viber» на номер телефону, яким користувався підозрюваний, та підтвердження того, що він переглянув ці повідомлення, відповідає положенням КПК та є додатковим заходом до основних способів інформування підозрюваного, передбачених КПК, як-то вручення повідомлення про підозру та повісток захиснику підозрюваного та вжиття заходів до їх вручення самому підозрюваному

7

1.2. Надсилання судових повісток і викликів під час спеціального досудового розслідування та судового провадження, а також публікування вказаних викликів у засобі масової інформації загальнодержавного значення обвинуваченому, який проживає на тимчасово окупованій території України, із вказівкою на іншу адресу проживання, ніж та, що зазначена в матеріалах

кримінальної справи, вважається неналежним повідомленням обвинуваченого про день, час та місце розгляду справи.

Пасивна участь захисника у кримінальному провадженні за процедурою «in absentia» є істотним порушенням кримінального процесуального закону, порушенням права на захист, що перешкоджає суду ухвалити законне й обґрунтоване судові рішення. Пасивною участю захисника, зокрема, може вважатися незаявлення ним жодних заяв чи клопотань, спрямованих на захист обвинуваченого, згода з усіма клопотаннями сторони обвинувачення, відсутність інформації про зустрічі з обвинуваченим, неузгодження з ним лінії захисту від обвинувачення

10

1.3. Главою 24-1 КПК не встановлено будь-яких особливостей щодо порядку оскарження підозрюваним, стосовно якого здійснюється спеціальне досудове розслідування (in absentia), ухвали слідчого судді про обрання запобіжного заходу. У цьому випадку застосовуються загальні правила, визначені КПК, стосовно строків оскарження таких ухвал.

Правило початку перебігу строку «з дня отримання копії судового рішення» не застосовується в разі оскарження ухвал слідчого судді, постановлених за викликом особи, але без її участі. З моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження підозрюваний вважається належним чином ознайомленим з її змістом

12

2. Процедура судового розгляду у спеціальному судовому провадженні (in absentia)

15

2.1. У процесі розгляду у спеціальному судовому провадженні (in absentia) суд першої інстанції повинен уживати всіх необхідних заходів для реалізації захисником своїх процесуальних прав, забезпечувати сторонам рівні умови для реалізації їхніх прав та надавати кожній стороні розумну можливість представляти справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону в суттєво не вигідне становище щодо іншої сторони.

Якщо у спеціальному судовому провадженні (in absentia) суд відмовив задовольнити клопотання сторони захисту про відкладення розгляду справи й надання часу для підготовки виступу в судових дебатах для належної організації та непорушення права на захист його підзахисного без належного і розумного обґрунтування своєї відмови, посилаючись виключно

на необхідність забезпечення безперервності судового розгляду (ст. 322 КПК) і недоцільність витрачання прокурором бюджетних коштів на розміщення оголошення, він порушив принципи юридичної рівності, змагальності та справедливості судового розгляду, що не узгоджується зі ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

15

2.2. Особа вважається належним чином ознайомленою зі змістом судових повісток, а отже, обізнаною про здійснюване судом щодо неї кримінальне провадження в порядку ч. 3 ст. 323 КПК (in absentia), якщо місцевий суд повідомляв їй про судові засідання (у тому числі, про судові засідання, на якому було проголошено вирок) шляхом розміщення оголошення на вебпорталі «Судова влада України» та в газеті «Урядовий кур'єр»

16

2.3. Під час здійснення судового розгляду за процедурою «in absentia» суду належить перевіряти, чи вжив орган досудового розслідування всіх належних заходів для вручення підозрюваному повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування. Обвинувачений вважається таким, що був належним чином повідомлений про наявність кримінального провадження стосовно нього та мав можливість отримувати інформацію щодо часу й місця судового розгляду кримінального провадження, якщо відповідні повістки було опубліковано у засобах масової інформації загальнодержавного значення та на інтернет-порталі судової влади. Крім того, обвинувачений також мав можливість узяти участь у судовому розгляді кримінального провадження як особисто, так і шляхом залучення захисника за власним вибором, якби мав таке бажання, однак для захисту інтересів обвинуваченого державою був залучений захисник, касаційна скарга якого є предметом розгляду суду касаційної інстанції

18

2.4. Розгляд судом першої інстанції клопотання прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності без участі підозрюваного, який перебував у розшуку й місце перебування якого не було встановлено, та без участі його захисника є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону. Судовий розгляд за відсутності обвинуваченого (in absentia) може здійснюватися лише у кримінальних

провадженнях щодо злочинів, зазначених у ч. 2 ст. 297-1 КПК, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук

21

2.5. Заміна слідчим суддею під час розгляду клопотання про надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування одного захисника, якого призначено за рахунок державного бюджету і який через поважні причини неспроможний надати правову допомогу в належний час та в належному обсязі, іншим захисником, призначеним за рахунок державного бюджету, не порушує права підозрюваного на належне юридичне представництво і на вільний вибір захисника

22

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ

АП ВАКС	Апеляційна палата Вищого антикорупційного суду
ВАКС	Вищий антикорупційний суд
ВР АРК	Верховна Рада Автономної Республіки Крим
ВС	Верховний Суд
ГПУ	Генеральна прокуратура України
«ДНР»	Донецька Народна Республіка (фіктивне квазідержавне терористичне утворення)
ЄСПЛ	Європейський суд з прав людини
ЗМІ	засоби масової інформації
КК	Кримінальний кодекс України
ККС	Касаційний кримінальний суд у складі Верховного Суду
КМУ	Кабінет Міністрів України
КПК	Кримінальний процесуальний кодекс України
ОСББ	Об'єднання співвласників багатоквартирного будинку
РФ	Російська Федерація
СБУ	Служба безпеки України

1. Процедура спеціального досудового розслідування кримінальних правопорушень (*in absentia*)

1.1. Для вирішення питання про здійснення спеціального кримінального провадження визначальним є факт перебування підозрюваного на тимчасово окупованій території України та оголошення його в розшук внаслідок ухилення без поважних причин від явки на виклик слідчих органів або суду.

Вимога про оголошення у міждержавний або міжнародний розшук особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 110 КК, не поширюється на випадки вирішення питання про застосування спеціального кримінального провадження щодо особи, яка перебуває в районі проведення антитерористичної операції та оголошена в розшук у зв'язку з ухиленням від явки на виклик слідчого або суду.

Достатньою підставою для оголошення розшуку особи, підозрюваної у вчиненні злочину, передбаченого ст. 110 КК, є наявність у матеріалах досудового розслідування доказів того, що вона перебуває на тимчасово окупованій території України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого за умови його належного повідомлення. Додатковим підтвердженням перебування особи на тимчасово окупованій території України є вказівка у відкритих джерелах (зокрема, у мережі «Інтернет») конкретного місцезнаходження особи на цій території

Направлення повідомлення про підозру та повісток підозрюваному, який перебуває на тимчасово окупованій території України, за допомогою месенджера «Viber» на номер телефону, яким користувався підозрюваний, та підтвердження того, що він переглянув ці повідомлення, відповідає положенням КПК та є додатковим заходом до основних способів інформування підозрюваного, передбачених КПК, як-то вручення повідомлення про підозру та повісток захиснику підозрюваного та вжиття заходів до їх вручення самому підозрюваному

Обставини справи: ОСОБА_1 обвинувачувався у тому, що він як «депутат ДНР» перебував на тимчасово окупованій території, де організував приймальню та проводив прийом місцевих мешканців. Крім того, засуджений як «депутат народного совета ДНР» на виконання завдань терористичної організації налагодив взаємодію з окремими ЗМІ, що діють на тимчасово окупованій території, використовуючи їх для висвітлення діяльності «ДНР», здійснення пропагандистських акцій на її підтримку та формування думки серед населення і світової спільноти як про законність власних дій, так і про легітимність створення та діяльності «ДНР».

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд за наслідками судового розгляду в порядку ч. 3 ст. 323 КПК (*in absentia*) визнав винуватим та засудив ОСОБА_1 за ч. 2 ст. 110 КК, ч. 1 ст. 258-3 КК.

Апеляційний суд залишив без зміни цей вирок.

У касаційній скарзі захисник вказує на порушення прав ОСОБА_1 на захист, оскільки йому не було належним чином повідомлено про підозру, не вручено її у передбаченому законом порядку, судом не перевірено наявність підстав

для здійснення спеціальної процедури досудового розслідування та судового провадження, оскільки ОСОБА_1 не був оголошений у міждержавний або міжнародний розшук.

Позиція ККС: залишено без зміни рішення судів попередніх інстанцій.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС констатувала, що матеріали цього кримінального провадження не містять даних про порушення вимог кримінального процесуального чи неправильне застосування кримінального законів, які були б безумовними підставами для зміни чи скасування оскаржуваних судових рішень.

Відповідно до ст. 5 Закону України від 12.08.2014 № 1632-VII «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» ухилення від явки на виклик слідчого, прокурора чи судовий виклик слідчого судді, суду (неприбуття на виклик без поважної причини більш як два рази) підозрюваним, обвинуваченим, який перебуває в районі проведення антитерористичної операції, та оголошення його у розшук є підставою для здійснення спеціального досудового розслідування чи спеціального судового провадження в порядку, передбаченому КПК, з особливостями, встановленими цим Законом.

Вимога про оголошення у міждержавний або міжнародний розшук не поширюється на випадки, якщо вирішується питання про застосування стосовно цих осіб спеціального кримінального провадження.

Тобто, закон не вимагає для таких осіб оголошення їх у міждержавний або міжнародний розшук. Для вирішення питання про здійснення спеціального кримінального провадження вирішальним є факт перебування такої особи в районі проведення антитерористичної операції та оголошення її в розшук внаслідок ухилення від явки на виклик слідчого або суду.

Процедури «*in absentia*» неминуче припускають деякий відступ від загальних правил кримінального процесу. Відповідно до ч. 1 ст. 281 КПК, якщо під час досудового розслідування місцезнаходження підозрюваного невідоме або він виїхав та/або перебуває, зокрема, на тимчасово окупованій території України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого, прокурора за умови його належного повідомлення про такий виклик, слідчий, прокурор оголошує розшук такого підозрюваного.

Виходячи з вказаної норми, достатньою підставою для оголошення розшуку підозрюваного є наявність у матеріалах досудового розслідування доказів того, що він перебуває на тимчасово окупованій території України та не з'являється без поважних причин на виклик слідчого за умови його належного повідомлення. Крім того, вказівка у відкритих джерелах (мережі Інтернет) конкретного місцезнаходження особи за межами підконтрольної Україні території є додатковим підтвердженням перебування особи на цій території, що відповідно до ч. 1 ст. 281 КПК є підставою для оголошення розшуку такого підозрюваного.

Також слід зазначити, що відповідно до ст. 323 КПК повістки про виклик обвинуваченого у разі здійснення спеціального судового провадження надсилаються

за останнім відомим місцем його проживання чи перебування, а процесуальні документи, що підлягають врученню обвинуваченому, надсилаються захиснику. Інформація про такі документи та повістки про виклик обвинуваченого обов'язково публікуються у ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційних вебсайтах органів, що здійснюють досудове розслідування згідно з положеннями ст. 297-5 КПК. З моменту опублікування повістки про виклик у ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження підозрюваний (обвинувачений) вважається належним чином ознайомленим з її змістом.

У даному кримінальному провадженні було встановлено, що місцем перебування ОСОБА_1 є тимчасово окупована територія Тельманівського (нині Бойківського) району Донецької області, а саме, смт. Тельманове.

Органом досудового розслідування було здійснено всі передбачені законом заходи для належного повідомлення ОСОБА_1 про наявність щодо нього кримінального провадження та виклик його до слідчих органів. Зокрема, шляхом публікації повісток про виклик підозрюваного на офіційному сайті СБУ та неодноразового направлення їх, а також повідомлення про підозру, за місцем фактичного його знаходження. Крім того, повідомлення про підозру та повістки про виклик для передачі ОСОБА_1 було вручено його захиснику, а також відповідно до ч. 2 ст. 135 КПК за останнім місцем реєстрації підозрюваного – першому заступнику голови міської ради, голові ОСББ та свідку, який постійно спілкується з ОСОБА_1. Свідок ОСОБА_6 підтвердив факт обізнаності ОСОБА_1 про те, що стосовно нього здійснюється досудове розслідування. Крім того, як додатковий захід було здійснено направлення відповідних процесуальних документів за допомогою месенджера «Viber» на номер телефону, яким користувався підозрюваний.

Таким чином, виклики та повідомлення про підозру ОСОБА_1 були здійснені відповідно до вимог КПК. Направлення відповідних процесуальних документів за допомогою месенджера «Viber» на номер телефону, яким користувався підозрюваний, були як додаткові заходи, які не підміняли собою визначені КПК, а лише доповнювали їх.

Отже, виходячи з наведеного, ОСОБА_1 відповідно до ст. 42 КПК набув статус підозрюваного.

Враховуючи те, що підозрюваний, будучи належним чином повідомлений, на виклики до слідчого не з'являвся, продовжував перебувати на території України, що утримується учасниками «ДНР», де органи державної влади України не здійснюють свої повноваження, тобто він переховується від органів досудового слідства, була винесена постанова про оголошення підозрюваного ОСОБА_1 у розшук.

Ухвалою слідчого судді було надано дозвіл на здійснення спеціального досудового розслідування у даному кримінальному провадженні. У суді першої інстанції було задоволено клопотання прокурора про здійснення спеціального судового провадження, яке відбувалося за участю захисника, а всі повістки про виклик обвинуваченого направлялися за останнім відомим місцем його

проживання та публікувалися в газеті «Урядовий кур'єр». Тобто, жодних порушень вимог кримінального процесуального закону не встановлено.

Детальніше з текстом постанови ВС від 04.11.2021 у справі № 326/1385/18 (провадження № 51-2018км21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/101100299>

1.2. Надсилання судових повісток і викликів під час спеціального досудового розслідування та судового провадження, а також публікування вказаних викликів у засобі масової інформації загальнодержавного значення обвинуваченому, який проживає на тимчасово окупованій території України, із вказівкою на іншу адресу проживання, ніж та, що зазначена в матеріалах кримінальної справи, вважається неналежним повідомленням обвинуваченого про день, час та місце розгляду справи.

Пасивна участь захисника у кримінальному провадженні за процедурою «*in absentia*» є істотним порушенням кримінального процесуального закону, порушенням права на захист, що перешкоджає суду ухвалити законне й обґрунтоване судове рішення. Пасивною участю захисника, зокрема, може вважатися незаявлення ним жодних заяв чи клопотань, спрямованих на захист обвинуваченого, згода з усіма клопотаннями сторони обвинувачення, відсутність інформації про зустрічі з обвинуваченим, неузгодження з ним лінії захисту від обвинувачення

Обставини справи: ОСОБА_1 визнаний винуватим в організаційному сприянні діяльності терористичної організації та фінансуванні тероризму, тобто, діях, вчинених з метою фінансового забезпечення терористичної організації, з корисливих мотивів, у великому розмірі.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 258-3 КК, ч. 2 ст. 258-5 КК.

Апеляційний суд року вирок суду першої інстанції залишив без зміни.

На підставі ухвали місцевого суду в даному кримінальному провадженні здійснювалось спеціальне судове провадження.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що ОСОБА_1 не був належним чином повідомлений про дати розгляду кримінального провадження, щодо нього, що є порушенням ст. 6 Конвенції, а розшук осіб здійснюється за допомогою запитів, однак такі відсутні в матеріалах провадження.

Позиція ККС: рішення судів попередніх інстанцій скасовано та призначено новий розгляд в суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів вважає, що в даній справі відсутні беззаперечні докази, того що ОСОБА_1 був у достатній мірі проінформований про те, що відбудеться судовий розгляд його справи, а також підстави з яких можна було б зробити висновок, що обвинувачений відмовився від свого права приймати участь в слуханні справи.

Особиста присутність особи у судовому процесі, виділена як одна з найбільш фундаментальних гарантій права на справедливий розгляд справи, гарантований ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, відповідно до якої

«кожна людина має право під час будь - якого кримінального обвинувачення, що їй пред'явлене, на справедливий розгляд справи судом».

Процедури «*in absentia*» неминуче припускають деякий відступ від загальних правил кримінального процесу. Особливе значення при цьому надається питанню про забезпечення прав відсутнього в залі судового засідання підсудного. У прецедентній практиці ЄСПЛ були вироблені критерії, яким має відповідати таке провадження. При цьому Суд у своїх рішеннях неодноразово наголошував на необхідності забезпечення процесуальних прав і гарантій осіб, що беруть участь у кримінальному процесі. До таких прав, що підлягають безумовному дотриманню, насамперед, відносяться: право бути присутнім під час розгляду справи, право на захисника, право бути вислуханим, право оскаржити заочний вирок.

Так, у рішенні «Меденіца проти Швейцарії» ЄСПЛ зазначив, що існування процедури заочного кримінального провадження не викликає заперечень лише за умови, що при цьому дотримуються гарантії, що забезпечують права людини, закріплені Конвенцією.

Ключове значення в цьому випадку відіграє повідомлення особи про порушене проти неї кримінальне провадження, яке мало бути здійснено відповідно до процесуальних і матеріальних вимог, що гарантують ефективне здійснення її прав, при тому, що неясна і неофіційна інформація є недостатньою (справа «Сейдовіч проти Італії»). Повідомлення має бути зроблене офіційно, а твердження про наявність повідомлення з листів родичів або від співробітників ЗМІ (справа «Шомоді проти Італії»), є необґрунтованими.

У справі «Сейдовіч проти Італії» Суд зазначив, що питання, яке слід вирішити в даній справі, полягає в тому, чи можна за відсутністю офіційного повідомлення про справу вважати заявника в достатній мірі проінформованим про те що він був притягнутий до кримінальної відповідальності та відбудеться судовий розгляд його справи, щоб він мав можливість вирішити: відмовитися від свого права приймати участь в слуханні справи чи ухилитися від правосуддя.

Повістки про виклик обвинуваченого у разі здійснення спеціального судового провадження надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування, а процесуальні документи, що підлягають врученню обвинуваченому, надсилаються захиснику. Інформація про такі документи та повістки про виклик обвинуваченого обов'язково публікуються у ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження. З моменту опублікування повістки про виклик у ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження обвинувачений вважається належним чином ознайомленим з її змістом.

Вимог статей 323, 297-5 КПК при розгляді провадження не дотримано.

Зокрема, як убачається з обвинувального акту та документів, наявних в матеріалах кримінального провадження, ОСОБА_1 проживає в АДРЕСА_1.

Разом із тим, суд призначаючи підготовче судове засідання і подальші судові засідання здійснював надіслання судових повісток та викликів ОСОБА_1 за адресою: АДРЕСА_1 та АДРЕСА_2.

У повідомленнях про виклик ОСОБА_1, опублікованих в ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження, а саме в газеті «Урядовий кур'єр» також зазначені адреси: АДРЕСА_1 та АДРЕСА_2.

Тобто, судом не виконано вимоги закону в частині належного повідомлення ОСОБА_1 про день, час та місце розгляду справи.

Детальніше з текстом постанови ВС від 13.06.2019 у справі № 607/9498/16-к (провадження № 51-2422км18) можна ознайомитися за посиланням <http://reyestr.court.gov.ua/Review/82492181>

1.3. Главою 24-1 КПК не встановлено будь-яких особливостей щодо порядку оскарження підозрюваним, стосовно якого здійснюється спеціальне досудове розслідування (*in absentia*), ухвали слідчого судді про обрання запобіжного заходу. У цьому випадку застосовуються загальні правила, визначені КПК, стосовно строків оскарження таких ухвал.

Правило початку перебігу строку «з дня отримання копії судового рішення» не застосовується в разі оскарження ухвал слідчого судді, постановлених за викликом особи, але без її участі. З моменту опублікування повістки про виклик у засобах масової інформації загальнодержавної сфери розповсюдження підозрюваний вважається належним чином ознайомленим з її змістом

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою слідчого судді ВАКС задоволено клопотання заступника начальника третього слідчого відділу управління спеціальних розслідувань ГПУ, обрано щодо підозрюваного ОСОБА_1 запобіжний захід у виді тримання під вартою. Ухвалено після затримання підозрюваного ОСОБА_1 і не пізніше ніж через 48 годин з часу його доставки до місця кримінального провадження розглянути питання про застосування обраного запобіжного заходу у виді тримання під вартою або його зміну на більш м'який запобіжний захід, про що постановити ухвалу.

АП ВАКС відмовлено у задоволенні клопотання ОСОБА_1 про поновлення строку на апеляційне оскарження та повернуто його апеляційну скаргу на вищезазначену ухвалу слідчого судді.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що АП ВАКС дійшла помилкового висновку щодо відсутності поважних причин об'єктивного характеру для поновлення процесуального строку для оскарження судового рішення. Апеляційним судом, на думку скаржника, не враховано, що ОСОБА_1 не був присутній під час постановлення ухвали слідчого судді, а тому строк на оскарження судового рішення починається з моменту отримання його копії, яка до того ж, йому не надсилалася хоча суд і володів інформацією про місце проживання підозрюваного. Тому захисник стверджує про незаконність судового рішення, яким його підзахисного позбавлено права на доступ до правосуддя.

Позиція ККС: скасовано ухвалу АП ВАКС і призначено новий розгляд у цьому ж суді.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС визнала істотними порушення вимог кримінального процесуального закону під час прийняття апеляційним судом рішення про необґрунтованість пропуску строку, передбаченого ст. 395 КК, оскільки нез'ясування того, чи є у цій справі такими причинами перешкоди процесуального характеру, знівелювало право на оскарження судового рішення та позбавило підозрюваного можливості звернутися із апеляційною скаргою у порядку, передбаченому Законом.

Згідно із ч. 2 ст. 7 КПК зміст та форма кримінального провадження за відсутності підозрюваного або обвинуваченого (*in absentia*) повинні відповідати загальним засадам кримінального провадження, зазначеним у частині першій цієї статті, з урахуванням особливостей, встановлених законом.

Главою 24-1 КПК не встановлено будь-яких особливостей щодо порядку оскарження підозрюваним, щодо якого здійснюється спеціальне досудове розслідування (*in absentia*), ухвали слідчого судді про обрання запобіжного заходу. Отже, у цьому випадку застосовуються загальні правила, визначені КПК, стосовно строків оскарження таких ухвал.

Відповідно до п. 3 ч. 2 ст. 395 КПК апеляційна скарга на ухвалу слідчого судді може бути подана протягом п'яти днів з дня її оголошення. Якщо ухвалу суду або слідчого судді було постановлено без виклику особи, яка її оскаржує, то строк апеляційного оскарження для такої особи обчислюється з дня отримання нею копії судового рішення.

Згідно з положеннями ч. 3 ст. 399 КПК, якщо апеляційну скаргу подано після закінчення встановленого законом терміну й особа, яка її подала, не порушує питання про поновлення строку, або суд апеляційної інстанції за заявою цієї особи не знайде підстав для його поновлення, така скарга підлягає поверненню.

За загальним правилом строк, передбачений п. 3 ч. 2 ст. 395 КПК, обчислюється з дня оголошення судового рішення. Виключенням із цього правила є випадок якщо ухвалу слідчого судді було постановлено без виклику особи, яка її оскаржує. У такому разі строк апеляційного оскарження для такої особи обчислюється з дня отримання нею копії судового рішення.

Однак правило початку перебігу строку «з дня отримання копії судового рішення» не поширюється на оскарження ухвал слідчого судді, постановлених за викликом особи, але без її участі. У такому випадку строк на апеляційне оскарження обчислюється за загальним правилом, а саме з моменту оголошення судового рішення.

КПК установлює особливий порядок виклику підозрюваних, щодо яких здійснюється спеціальне досудове розслідування (*in absentia*) та вручення процесуальних документів, а саме повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування та обов'язково публікуються у ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційних веб-сайтах органів, що здійснюють досудове розслідування. З моменту опублікування повістки про виклик у ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження підозрюваний

вважається належним чином ознайомленим з її змістом (ч. 1 ст. 297-5 КПК); копії процесуальних документів, що підлягають врученню підозрюваному, надсилаються захиснику (ч. 2 ст. 297-5 КПК).

Розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу згідно з ч. 1 ст. 193 КПК здійснюється за участю прокурора, підозрюваного, обвинуваченого, його захисника, крім випадків, передбачених ч. 6 цієї статті, яка надає можливість слідчому судді розглянути клопотання про обрання запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою та обрати такий запобіжний захід за відсутності підозрюваного, обвинуваченого, у разі, якщо прокурором, крім наявності підстав, передбачених ст. 177 цього Кодексу, буде доведено, що підозрюваний, обвинувачений оголошений у міжнародний розшук.

У такому разі після затримання особи і не пізніше як через 48 годин з часу її доставки до місця кримінального провадження слідчий суддя, суд за участю підозрюваного, обвинуваченого розглядає питання про застосування обраного запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою або його зміну на більш м'який запобіжний захід, про що постановляє ухвалу.

Факт перебування ОСОБА_1 у міжнародному розшуку був предметом судового контролю під час вирішення питання щодо обрання підозрюваному запобіжного заходу, у ході якого прокурор надав підтверджуючі зазначеним обставинам документи, зокрема постанову ГПУ, згідно з якою підозрюваного у межах кримінального провадження за ознаками кримінальних правопорушень, передбачених ч. 4 ст. 190, ч. 3 ст. 209, ч. 1 ст. 255, ч. 4 ст. 368, ч. 3 ст. 368-2, ч. 5 ст. 27 – ч. 2 ст. 375, ч. 2 ст. 376, ч. 2 ст. 376-1 КК ОСОБА_1 оголошено у міжнародний розшук.

Відсутність ОСОБА_1 під час розгляду клопотання прокурора про обрання запобіжного заходу не свідчить про застосування процедури розгляду слідчим суддею клопотань без виклику особи, як це передбачено ч. 2 ст. 163 та ч. 2 ст. 172 КПК, або впливає зі змісту ст. 234 КПК та глави 21 КПК.

Враховуючи викладене, строк на апеляційне оскарження такого судового рішення починає спливати з моменту його проголошення, а тому доводи касаційної скарги захисника про те, що строк на оскарження ухвали слідчого судді слід рахувати з моменту отримання ОСОБА_1 копії судового рішення є необґрунтованим.

Разом з тим, вирішуючи питання про поважність пропуску ОСОБА_1 процесуального строку, апеляційний суд не врахував той факт, що упродовж тривалого часу сторона захисту була позбавлена можливості реалізувати своє право на апеляційне оскарження ухвали слідчого судді про обрання запобіжного заходу у виді тримання під вартою у зв'язку з постановленням Апеляційною палатою ВАКС ухвали про повернення апеляційної скарги ОСОБА_1, апеляційним судом ухвали про повернення апеляційної скарги захисника, який діє в інтересах ОСОБА_1, Апеляційною палатою ВАКС ухвали про закриття апеляційного провадження за апеляційною скаргою захисника ОСОБА_1.

Детальніше з текстом постанови ВС від 04.03.2020 у справі № 4910/16/19-к (провадження № 51-4903км19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88138134>

2. Процедура судового розгляду у спеціальному судовому провадженні (*in absentia*)

2.1. У процесі розгляду у спеціальному судовому провадженні (*in absentia*) суд першої інстанції повинен уживати всіх необхідних заходів для реалізації захисником своїх процесуальних прав, забезпечувати сторонам рівні умови для реалізації їхніх прав та надавати кожній стороні розумну можливість представляти справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону в суттєво не вигідне становище щодо іншої сторони.

Якщо у спеціальному судовому провадженні (*in absentia*) суд відмовив задовольнити клопотання сторони захисту про відкладення розгляду справи й надання часу для підготовки виступу в судових дебатах для належної організації та непорушення права на захист його підзахисного без належного і розумного обґрунтування своєї відмови, посилаючись виключно на необхідність забезпечення безперервності судового розгляду (ст. 322 КПК) і недоцільність витрачання прокурором бюджетних коштів на розміщення оголошення, він порушив принципи юридичної рівності, змагальності та справедливості судового розгляду, що не узгоджується зі ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватим та засудив ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 258-3 КК.

Апеляційний суд змінив вирок суду першої інстанції стосовно ОСОБА_1 у частині призначеного покарання.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів касаційного суду вважає, що викладені у доповненнях до касаційної скарги захисника доводи щодо ненадання часу для підготовки виступу у судових дебатах є слушними з огляду на таке.

Як убачається з матеріалів кримінального провадження, суд першої інстанції у судовому засіданні 10.06.2021 допитав свідків ОСОБА_3 та ОСОБА_4, заявлених стороною обвинувачення, дослідив матеріали провадження, закінчив з'ясування обставин і перевірку їх доказами та перейшов до судових дебатів.

Із технічного запису зазначеного вищезазначеного судового засідання убачається, що після закінчення з'ясування обставин та перевірки їх доказами захисник зробив заяву про відкладення розгляду справи та надання часу для підготовки виступу у судових дебатах. Суд першої інстанції, заслухавши думку сторони обвинувачення та врахувавши положення ст. 322 КПК, якою визначено безперервність судового розгляду, а також знаходження кримінального провадження на розгляді в суді з 2018 р., відмовив у задоволенні заявленого захисником клопотання та перейшов до судових дебатів. Після виступу прокурора у судових дебатах суд першої інстанції надав слово стороні захисту у судових дебатах. У своєму виступі у судових дебатах захисник ще раз зазначив, що у зв'язку із допитом у даному судовому засіданні свідків, явка яких із 2018 р. була забезпечена стороною обвинувачення вперше, він наполягає на наданні часу для підготовки виступу у судових дебатах задля належної організації і непорушення права на захист

його підзахисного. В свою чергу суд першої інстанції, вважаючи виступ сторони захисту закінченим, оголосив судові дебати закінченими та видалився до нарадчої кімнати для ухвалення вироку.

Втім колегія суддів касаційного суду вважає, що суд першої інстанції, відмовляючи у задоволенні клопотання сторони захисту щодо надання часу для підготовки виступу у судових дебатах, не навів належного і розумного обґрунтування.

Зокрема, суд першої інстанції безпідставно звинуватив захисника у намаганні затягнути судовий процес, бо з матеріалів кримінального провадження вбачається, що з грудня 2018 р. до дня ухвалення вироку 10.06.2021 відбулося лише три судових засідання, в яких провадження розглядалося по суті, решта призначених судових засідань не відбулася з причин неявки усіх учасників провадження.

Посилання суду першої інстанції на положення ст. 322 КПК (безперервність судового розгляду) та необхідність витратити прокурором бюджетні кошти на розміщення оголошення не свідчить про обґрунтованість підстав до відмови у задоволенні клопотання про відкладення судового розгляду для підготовки захисником до судових дебатів.

З огляду на вищезазначене Суд вважає, що суд першої інстанції не вжив необхідних заходів для забезпечення реалізації захисником права на виступ у судових дебатах, не забезпечив сторонам рівних умов для реалізації їхніх процесуальних прав, особливо враховуючи розгляд даного провадження за процедурою спеціального провадження *«in absentia»*. Вказані обставини свідчать про порушення принципів юридичної рівності, змагальності та справедливості судового розгляду, оскільки кожній стороні повинна надаватися розумна можливість представляти справу в таких умовах, які не ставлять цю сторону у суттєво не вигідне становище відносно другої сторони (рішення у справі *«Ankerl v. Switzerland»* від 23.10.1996, заява №17748/91, п. 38), що, з огляду на практику ЄСПЛ, не узгоджується з положеннями ст. 6 Конвенції щодо забезпечення права на справедливий суд.

Детальніше з текстом постанови ВС від 19.07.2022 у справі № 727/13085/18 (провадження № 51-10250км18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105359481>

2.2. Особа вважається належним чином ознайомленою зі змістом судових повісток, а отже, обізнаною про здійснюване судом щодо неї кримінальне провадження в порядку ч. 3 ст. 323 КПК (*in absentia*), якщо місцевий суд повідомляв їй про судові засідання (у тому числі, про судові засідання, на якому було проголошено вирок) шляхом розміщення оголошення на вебпорталі «Судова влада України» та в газеті «Урядовий кур'єр»

Обставини справи: за наслідками судового розгляду в порядку ч. 3 ст. 323 КПК (*in absentia*) ОСОБА_1 визнано винуватою та засуджено за те, що вона, будучи колишнім депутатом ВР АРК шостого скликання, повноваження якої припинено Постановою ВРУ від 15.03.2014 № 891-VII, 17.03, 11.04. та у період з липня

по вересень 2014 р. умисно вчинила діяння на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, державній та економічній безпеці України у виді надання РФ допомоги в проведенні підривної діяльності проти України (державна зрада).

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав винуватою та засудив ОСОБА_1 за ч. 1 ст. 111 КК у редакції Закону України «Про внесення змін до КПК» від 08.04.2014 № 1183-VII до покарання у виді позбавлення волі на строк 14 років.

Апеляційний суд відмовив у задоволенні клопотання захисника про поновлення строку на апеляційне оскарження цього вироку.

У касаційній скарзі захисник засудженої зазначає, що строк на апеляційне оскарження вироку щодо ОСОБА_1 пропущений з поважних причин. Стверджує, що ні ОСОБА_1, ні він не були обізнані про наявність кримінального провадження в суді, не були присутніми під час судового розгляду справи та проголошення вироку. Про наявність вироку захисник дізнався 16.01.2020, коли отримав відповідь місцевого суду від 08.01.2020 на його адвокатський запит від 26.12.2019. При цьому після отримання зазначеної відповіді він вжив невідкладних заходів для оскарження вироку в апеляційному порядку.

Позиція ККС: залишено без зміни ухвали апеляційного суду.

Обґрунтування позиції ККС: відмовляючи захиснику у поновленні строку на апеляційне оскарження вироку місцевого щодо ОСОБА_1, апеляційний суд дійшов висновку, що підстави для його поновлення відсутні. При цьому суд апеляційної інстанції зазначив, що на момент укладення договору про надання правової допомоги (19.12.2019) строк на апеляційне оскарження вироку від 10.12.2019 ще не сплив, і захисник не був позбавлений можливості дізнатися про прийняте місцевим судом рішення в кримінальному провадженні, про здійснення якого ОСОБА_1 була обізнана. На думку апеляційного суду, об'єктивна спроможність вчасно оскаржити вирок в апеляційному порядку залежала безпосередньо від сторони захисту, яка не вжила для цього необхідних заходів. При цьому захисник не повідомив суду таких обставин, які б перешкождали йому в період з дня укладення договору з обвинуваченою по останній день оскарження вироку (09.01.2020) реалізувати право на подання апеляційної скарги.

У зв'язку із цим колегія суддів ККС звертає увагу на те, що підставою для поновлення строку є поважні причини його пропуску, якими є лише ті обставини, які були чи об'єктивно є непереборними, тобто не залежать від волевиявлення особи, пов'язані дійсно з істотними обставинами, перешкодами чи труднощами, що унеможливили або ускладнили можливість своєчасного звернення до суду у визначений законом строк.

Так, 10.12.2019 місцевим судом щодо ОСОБА_1 було ухвалено обвинувальний вирок за відсутності обвинуваченої (*in absentia*). На виконання вимог ч. 3 ст. 323 КПК місцевий суд повідомляв ОСОБА_1 про судові засідання (у тому числі й про те, на якому було проголошено вирок) шляхом розміщення оголошення на веб-порталі «Судова влада України» та в газеті КМУ «Урядовий кур'єр». Таким чином, з огляду

на положення ч. 3 ст. 323 КПК ОСОБА_1 вважається належним чином ознайомленою зі змістом судових повісток, а отже – обізнаною про здійснюване щодо неї судом кримінальне провадження.

Більш того, як свідчать у справі наявні документи, подані захисником, після ухвалення щодо ОСОБА_1 обвинувального вироку, 19.12.2019 особисто нею з адвокатським об'єднанням був укладений договір про надання правової (професійної правничої) допомоги. Цього ж дня цим адвокатським об'єднанням адвокату був виданий ордер про надання правової допомоги ОСОБА_1 у місцевому суді.

Отже, наведені обставини свідчать про те, що, окрім ОСОБА_1, про наявність щодо останньої кримінального провадження в зазначеному місцевому суді був обізнаний і її захисник принаймні з дня укладення відповідного договору (що спростовує його доводи в касаційній скарзі з цього приводу).

Як свідчать матеріали кримінального провадження, захисник, будучи обізнаним про наявність кримінального провадження щодо ОСОБА_1, уклавши договір 19.12.2019 (після ухвалення вироку 10.12.2019), звернувся до місцевого суду із заявою про ознайомлення з матеріалами справи 17.01.2020 про отримання копії обвинувального вироку щодо неї – 21.01.2020, а апеляційну скаргу взагалі подав лише 14.02.2020.

У даному випадку залишається незрозумілим і адвокатом не зазначено, які ж саме непереборні обставини завадили захиснику одразу ж після укладення відповідного договору безпосередньо дізнатися у місцевому суді про стан кримінального провадження щодо ОСОБА_1 та протягом визначеного процесуальним законом строку (який тривав до 09.01.2020 включно) принаймні заявити про своє бажання оскаржити обвинувальний вирок шляхом подачі апеляційної скарги та згодом, у разі необхідності, й відповідного доповнення до неї.

Отже, відмовляючи захиснику у поновленні строку на апеляційне оскарження вироку місцевого суду від 10.12.2019 щодо ОСОБА_1 за відсутністю для того підстав та повертаючи апеляційну скаргу, апеляційний суд діяв у межах своїх повноважень та відповідно до вимог КПК. Ухвала апеляційного суду з цього приводу належним чином мотивована, підстав вважати її такою, що не відповідає вимогам ст. 370 КПК, колегія суддів ККС не вбачає.

Детальніше з текстом постанови ВС від 01.04.2021 у справі № 759/2992/17 (провадження № 51-3360км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95946565>

2.3. Під час здійснення судового розгляду за процедурою «*in abstentia*» суду належить перевіряти, чи вжив орган досудового розслідування всіх належних заходів для вручення підозрюваному повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування. Обвинувачений вважається таким, що був належним чином повідомлений про наявність кримінального провадження стосовно нього та мав можливість отримувати інформацію щодо часу й місця судового розгляду кримінального провадження, якщо відповідні повістки було

опубліковано у засобах масової інформації загальнодержавного значення та на інтернет-порталі судової влади. Крім того, обвинувачений також мав можливість узяти участь у судовому розгляді кримінального провадження як особисто, так і шляхом залучення захисника за власним вибором, якби мав таке бажання, однак для захисту інтересів обвинуваченого державою був залучений захисник, касаційна скарга якого є предметом розгляду суду касаційної інстанції

Обставини справи: органом досудового розслідування ОСОБА_1 обвинувачувався в тому, що він, будучи «головою верховного суду ДНР», під час виконання своїх обов'язків, покладених на нього представниками терористичної організації, всупереч Конституції України та чинного законодавства України, вчинив такі протиправні дії: організував та провів брифінг, в ході якого навів статистику судових матеріалів, що знаходяться у провадженні незаконно створених представниками терористичної організації судів, а також структуру її судової системи; за участю представників незаконно створених «верховного суду ДНР» та «генеральної прокуратури «ДНР», провів пленум верховного суду; організував роботу підпорядкованих йому працівників псевдосудової системи, а також координував роботу її псевдоправоохоронних органів. При цьому, ОСОБА_1, будучи обізнаним у тому, що на території Донецької області діє терористична організація, основною метою діяльності якої є насильницька зміна, повалення конституційного ладу, захоплення державної влади в Україні, зміна меж території і державного кордону України та створення нелегітимного державного утворення, організаційно сприяв діяльності терористичної організації, діючи на посаді голови верховного суду. ОСОБА_1 було пред'явлено обвинувачення у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК.

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд визнав невинуватим та виправдав ОСОБА_1 у зв'язку з недоведеністю у вчиненні кримінального правопорушення, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК.

Апеляційний суд вирок місцевого суду скасував, визнав ОСОБА_1 винуватим у вчиненні злочину, передбаченого ч. 1 ст. 258-3 КК.

У касаційній скарзі захисник засудженого ОСОБА_1 просить вирок апеляційного суду скасувати і призначити новий розгляд в суді апеляційної інстанції, у зв'язку з істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону, обґрунтовуючи свої вимоги, зокрема, порушенням вимог п. 1 ст. 6 Конвенції у контексті того, що при апеляційному розгляді було порушено право обвинуваченого на розгляд його справи справедливо і відкрито безстороннім і незалежним судом.

Позиція ККС: залишено без зміни цей вирок.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС погоджується з висновками апеляційного суду, відповідно до яких органом досудового розслідування вичерпано всі можливі заходи для повідомлення ОСОБА_1 про підозру, та належним чином виконані вимоги закону щодо вручення письмового повідомлення про підозру, про завершення досудового розслідування та надання доступу до матеріалів досудового розслідування. Виходячи з тих заходів, які були вжиті органом

досудового розслідування для вручення повідомлення про підозру ОСОБА_1, ВС не знаходить підстав вважати, що останній не був повідомлений про наявність кримінального провадження відносно нього. У зв'язку з цим він мав можливість отримувати інформацію щодо часу і місця судового розгляду кримінального провадження, оскільки відповідні повістки публікувалися у ЗМІ загальнодержавного значення та на інтернет-порталі судової влади. Він також мав можливість взяти участь у судовому розгляді кримінального провадження як особисто, так і шляхом залучення захисника за власним вибором, якщо б мав таке бажання. Поряд з цим, для захисту інтересів ОСОБА_1 державою був залучений захисник, касаційна скарга якого є предметом розгляду суду касаційної інстанції.

Зокрема, як слідує з матеріалів провадження та про що обґрунтовано зазначено у вироку апеляційного суду, органами досудового розслідування були вжиті всі необхідні та можливі заходи для повідомлення ОСОБА_1 про підозру.

Відповідно до положень ч. 1 ст. 297-1 КПК, спеціальне досудове розслідування здійснюється згідно із загальними правилами досудового розслідування, передбаченими цим Кодексом, з урахуванням положень глави 24-1 КПК.

Виходячи з положень кримінального процесуального закону, зокрема, статей 42, 278, 279 КПК, складені органом досудового розслідування повідомлення про підозру або повідомлення про зміну раніше повідомленої підозри повинні бути вручені особі, а якщо її місце перебування невідоме, вжито заходів для вручення у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень.

Статтю 297-5 глави 24-1 КПК встановлений порядок вручення процесуальних документів підозрюваному при здійсненні спеціального досудового розслідування.

Повістки про виклик підозрюваного у разі здійснення спеціального досудового розслідування надсилаються за останнім відомим місцем його проживання чи перебування та обов'язково публікуються в ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження та на офіційних веб-сайтах органів, що здійснюють досудове розслідування. З моменту опублікування повістки про виклик у ЗМІ загальнодержавної сфери розповсюдження підозрюваний вважається належним чином ознайомленим з її змістом. Копії процесуальних документів, що підлягають врученню підозрюваному, надсилаються захиснику.

Так, здійсненням оперативно-розшукових заходів, встановлено, що голова «верховного суду так званої «ДНР» ОСОБА_1 є громадянином РФ та зареєстрований за адресою у РФ, і відповідно до супровідного листа начальника другого слідчого відділу СУ прокуратури 20.10.2015 ОСОБА_1 за наведеною адресою надіслано повідомлення про підозру з перекладом на російську мову, а також повістку про виклик на допит до прокуратури області. Для повідомлення ОСОБА_1 про підозру також направлено листа з додатками до Генерального консульства РФ у м. Харкові щодо забезпечення відповідних заходів, який був залишений без розгляду.

Поряд з наведеним, до компетентних органів РФ направлявся запит щодо надання міжнародної правової допомоги по кримінальному провадженню щодо ОСОБА_1, який включає в себе проведення на території РФ ряду процесуальних дій. На виконання зазначеного запиту надіслано матеріали виконаного

компетентним органом РФ запиту СВ УСБУ в Донецькій області, згідно з якими встановлено, що у зв'язку з неможливістю встановлення даних про місцезнаходження ОСОБА_1, вручити повідомлення не було можливим. Слідчий комітет РФ не має відомостей щодо судимостей ОСОБА_1. У лікаря нарколога та психіатра на території РФ ОСОБА_1 не перебуває. Крім того відсутня інформація щодо участі ОСОБА_1 в незаконних збройних формуваннях як на території РФ так і за її межами.

Крім того з метою вручення повідомлення про підозру, був здійснений дзвінок, де невідома жінка пояснила, що ОСОБА_1 є головою «верховного суду «ДНР», даний номер телефону належить його приймальні, до телефону він не підійде та щоб його побачити треба записатися до нього на особистий прийом, приїхавши до м. Донецька.

Детальніше з текстом постанови ВС від 10.03.2020 у справі № 242/3982/16-к (провадження № 51-7218км18) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88322620>

Аналогічні правові позиції:

постанова від 27.10.2021 у справі № 759/7443/17 (провадження № 51-1578км20) <https://reyestr.court.gov.ua/Review/100734866>

постанова ВС від 25.01.2021 у справі № 461/4987/16-к (провадження № 51-1955км20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94452913>

2.4. Розгляд судом першої інстанції клопотання прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності без участі підозрюваного, який перебував у розшуку й місце перебування якого не було встановлено, та без участі його захисника є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону. Судовий розгляд за відсутності обвинуваченого (*in absentia*) може здійснюватися лише у кримінальних провадженнях щодо злочинів, зазначених у ч. 2 ст. 297-1 КПК, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: місцевий суд задовольнив клопотання прокурора та постановив звільнити ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності за вчинене ним кримінальне правопорушення, передбачене ч. 3 ст. 212 КК, у зв'язку із закінченням строків давності притягнення до кримінальної відповідальності, а кримінальне провадження – закрити на підставі п. 1 ч. 2 ст. 284 КПК. Місцевим судом встановлено, що 02.08.2004 ОСОБА_1 було пред'явлено обвинувачення у вчиненні злочину, передбаченого ч. 3 ст. 212 КК, та оголошено його у розшук цього ж дня. 26.11.2013 ОСОБА_1 повідомлено про підозру у вчиненні інкримінованого кримінального правопорушення. На момент ухвалення рішення місцеперебування зазначеної особи встановлено не було.

Апеляційний суд залишив без зміни це рішення. Апеляційний суд зазначив, що розгляд судом першої інстанції клопотання прокурора про звільнення особи від кримінальної відповідальності без участі підозрюваного та його захисника

не є підставою для скасування оскарженої ухвали, оскільки підозрюваний знаходиться у розшуку, місце його перебування на теперішній час не встановлено, тому суд першої інстанції був позбавлений можливості залучити підозрюваного та його захисника до участі в розгляді клопотання прокурора.

У касаційній скарзі прокурор зазначає про грубе порушення приписів п. 3 ч. 2 ст. 412 КПК, оскільки клопотання прокурора про звільнення ОСОБА_1 від кримінальної відповідальності на підставі ч. 2 ст. 49 КК було розглянуто судом у підготовчому судовому засіданні без участі самого підозрюваного та його захисника.

Позиція ККС: скасовано рішення судів попередніх інстанцій та призначено новий розгляд у суді першої інстанції.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів ККС встановила наявність істотних порушень вимог кримінального процесуального закону у цьому кримінальному провадженні, що перешкодили суду ухвалити законне та обґрунтоване рішення.

Як зазначає колегія суддів ККС, якщо обвинувачений, до якого не застосовано запобіжний захід у вигляді тримання під вартою, не прибув за викликом у судове засідання, то суд відкладає судовий розгляд, призначає дату нового засідання і вживає заходів до забезпечення його прибуття до суду. Згідно з ч. 2 ст. 323 КПК судовий розгляд за відсутності обвинуваченого (*in absentia*) може здійснюватися лише у кримінальних провадженнях щодо злочинів, зазначених у ч. 2 ст. 297-1 КПК, крім неповнолітнього, який переховується від органів слідства та суду з метою ухилення від кримінальної відповідальності та оголошений у міждержавний та/або міжнародний розшук.

Детальніше з текстом постанови ВС від 23.06.2021 у справі № 522/17014/20 (провадження № 51-1475км21) можна ознайомитися за посиланням: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97903714>

2.5. Заміна слідчим суддею під час розгляду клопотання про надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування одного захисника, якого призначено за рахунок державного бюджету і який через поважні причини неспроможний надати правову допомогу в належний час та в належному обсязі, іншим захисником, призначеним за рахунок державного бюджету, не порушує права підозрюваного на належне юридичне представництво і на вільний вибір захисника

Позиції судів першої та апеляційної інстанцій: ухвалою слідчого судді підозрюваному ОСОБА_1 залучено захисника з числа адвокатів Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги у для здійснення захисту за призначенням.

Захисник оскаржив вищезазначену ухвалу слідчого судді.

Апеляційний суд у відкритті апеляційного провадження за скаргою захисника на ухвалу слідчого судді відмовив на тих підставах, що зазначене судове рішення згідно з вимогами кримінального процесуального закону апеляційному оскарженню не підлягає.

У касаційній скарзі захисник стверджує, що ухвалу слідчого судді постановлено з порушенням вимог Конституції України, а суддя апеляційного суду дійшов передчасного висновку про відмову у відкритті апеляційного провадження.

Позиція ККС: рішення судів попередніх інстанцій залишено без зміни.

Обґрунтування позиції ККС: колегія суддів касаційного суду вважає, що постановлена у цьому провадженні ухвала слідчого судді, якою залучено захисника з числа адвокатів Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги для здійснення захисту за призначенням, не входить до переліку ухвал, які можуть бути оскаржені в апеляційному порядку.

Згідно з матеріалами провадження у судді на розгляді перебували матеріали клопотання начальника управління спеціальних розслідувань Департаменту спеціальних розслідувань ГПУ про надання дозволу на здійснення спеціального досудового розслідування у кримінальному провадженні.

Кримінальним процесуальним законодавством визначено строк розгляду зазначеного клопотання. Слідчий суддя відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 49 та п. 8 ч. 2 ст. 52 КПК зобов'язаний забезпечити участь захисника у кримінальному провадженні щодо особи, стосовно якої здійснюється спеціальне досудове розслідування. Оскільки захисники підозрюваного в судове засідання не з'являлися, то слідчий суддя забезпечив участь захисника шляхом залучення його з Регіонального центру з надання безоплатної вторинної правової допомоги. Тобто слідчий суддя діяв у межах наданих йому кримінальним процесуальним законодавством повноважень.

За таких обставин, суддя апеляційного суду, встановивши, що оскаржувана ухвала слідчого судді оскарженню в апеляційному порядку не підлягає, та відмовивши у відкритті апеляційного провадження діяв відповідно до вимог кримінального процесуального закону.

Детальніше з текстом постанови ВС від 08.05.2019 у справі № 757/56487/17-к (провадження № 51-2899км18) можна ознайомитися за посиланням <https://www.reyestr.court.gov.ua/Review/81691767>

Огляд судової практики Касаційного кримінального суду щодо здійснення спеціальної процедури кримінального провадження (досудового розслідування та судового розгляду) за відсутності обвинуваченого (in absentia). Рішення, внесені до ЄДРСР, з 2018 року по серпень 2022 року / упоряд.: заступник голови Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду, канд. юрид. наук В. В. Щепоткіна, правове управління (III) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. – 23 с.

Застереження: видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua